

КАНЦЭПЦЫЯ
IX Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва
“Берагіня”, 2014–2016 гг.

Фестываль фальклорнага мастацтва “Берагіня” — адзіны ў краіне сістэмны выхаваўча-мастацкі праект, скіраваны на аўтэнтныя формы народнай культуры, комплексную мастацкую адукацыю і выхаванне дзяцей, падлеткаў, навучэнскай і працоўнай моладзі сродкамі народнага мастацтва ва ўсіх яго каранёвых праявах, падтрымку творчасці носьбітаў традыцыйнага мастацтва.

Ва ўласнай агульнай дынамічнай сістэме фестывальнага руху (гісторыі рудабельскіх фестываляў амаль 20 гадоў) кожная «Берагіня» здабывае новыя грані самаўдасканалення, ад свята да свята больш якасна задавальняе патрэбы ў галінах выхавання патрыятызму, прафілактыкі міжэтнічных канфліктаў, умацавання славянскай еднасці, этнаэкалогіі і культурнай бяспекі беларусаў.

Канцэпцыя IX Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва “Берагіня” грунтуецца на асноўных базавых прынцыпах:

М а е н а м э ц е:

Ахову, захаванне, папулярызацыю рэгіянальнай і лакальнай традыцыйнай спадчыны беларусаў.

В ы к о н в а е з а д а ч ы:

выяўлення і вяртання ў практыку разнастайных форм народнай спадчыны *свайго краю*;

далучэння дзяцей, падлеткаў, навучэнскай і працоўнай моладзі, жыхароў краіны старэйшага пакалення да аўтэнтчных форм народнага мастацтва шляхам вуснага пераймання.

С к і р а в а н ы на сістэмную, шматузроўневую, комплексную і сумесную працу дзяржаўных органаў і ўстаноў культуры і адукацыі, а таксама зацікаўленых грамадскіх арганізацый.

С т а в і ц ь п ы т а н н і:

стымулявання традыцыйных форм народнай культуры ў месцах іх натуральнага бытавання;

фарміравання каштоўнасных арыенціраў і грамадскай думкі ў кірунку асэнсавання значнасці традыцыйнага мастацтва ў сістэме беларускай і сусветнай культуры.

С т р у к т у р у фестывалю складаюць аўтаномныя і ў той жа час узаемазвязаныя ўстойлівыя кампаненты, своеасаблівыя комплексы.

М е х а н і з м а м і ў рэалізацыі розных аспектаў Праекта абраны: калектыўныя і індывідуальныя формы творчасці, сістэмныя вертыкальныя (цэнтр–перыферыя) і гарызантальныя (установы культуры і адукацыі, гурты, ансамблі, асобныя выканаўцы) сувязі.

У фестывалі “Берагіня” спалучаюцца практычныя і тэарэтычныя аспекты – у форме шматлікіх мастацкіх праяў і навукова-практычных канферэнцый (ці фальклорных чытанняў).

Як аптымальная, дынамічная мадэль навукова-практычных стасункаў фестываль разлічаны на *два гады* і складаецца з *чатырох этапаў*.

Фестываль “Берагіня” распачынаецца *канцэртамі адкрыцця ў г. Мінску* (кастрычнік–лістапад 2014 г.) і *прэзентацыяй фестывалю* у рэгіёнах (кастрычнік–лістапад б. г.).

Першы этап (верасень 2014 г.– верасень 2015 г.) — самы працяглы па часе і самы заглыблены ў розных творчых праявах (інтэлектуальных, эстэтычных, мастацкіх і інш.). У гэты перыяд на *мясцовым узроўні* (у агульнаадукацыйных школах, дашкольных і пазашкольных установах, ва ўстановах клубнага тыпу (у тым ліку Дамах фальклору і рамёстваў), бібліятэках, дзіцячых музычных школах і школах мастацтваў) ажыццяўляецца шэраг мерапрыемстваў (фальклорна-этнаграфічныя экспедыцыі, краязнаўчыя вандроўкі і інш.) па вывучэнні гісторыка-культурнай спадчыны *свайго краю* — звычаяў, абрадаў; харэаграфічнага (карагод, танец, скокі), музычнага (песня абрадавая і пазаабрадавая, інструментальная музыка), дэкаратыўна-побытавага мастацтваў (розныя традыцыйныя віды), народнай прозы і інш.; вядзецца даследаванне гісторыі свайго роду.

Працэс даследаванняў нематэрыяльнай і матэрыяльнай культуры запісваецца на электронныя відэа-, аўдыё-, фота і іншыя носыбіты інфармацыі. Раённымі метадычнымі цэнтрамі (дамамі народнай творчасці) вядзецца работа па апрацоўцы, сістэматызацыі, класіфікацыі сабраных матэрыялаў; фарміруюцца архівы, ствараюцца інфармацыйныя “банкі” традыцыйнай культуры.

На аснове выяўленых і адноўленых узораў аўтэнтычнага мастацтва (асабліва каранёвых форм) вядзецца навучанне дзяцей (пачынаючы з дзіцячых садкоў) і моладзі народным танцам, карагодам, скокам, песням, гульням, ігры на музычных інструментах, мастацтву ткацтва, традыцыйнай вышыўкі, салома-, лоза-, карункапляцення, пляцення (вязання, ткання) паясоў, выразання выцінанкі, вырабу з гліны і іншым рамёствам, якія характэрны для пэўнай мясцовасці.

Пры ўдзеле клубных работнікаў, настаўнікаў, непасрэдна дзяцей, бацькоў, кіраўнікоў мастацкіх калектываў вядзецца праца па аднаўленні *этнічных строяў (касцюмаў)* у мностве іх варыянтаў.

Па выніках фальклорна-этнаграфічных, краязнаўчых даследаванняў, вывучэння друкаваных крыніц пішуцца даклады, сачыненні, рэфераты, інфармацыі; праводзяцца фальклорныя чытанні, выдаюцца зборнікі; арганізуюцца вечарыны, агляды фальклорнай творчасці, выстаўкі этнаграфіі, калекцый вырабаў, адноўленых па аўтэнтычных узорах і інш.

Другі этап (кастрычнік 2015 г. — раённыя (рэгіянальныя) мерапрыемствы.

На працягу *2015 г.* праводзяцца рэгіянальныя (абласныя) мерапрыемствы: у Гомельскай вобласці – *абласны турнір салістаў–выканаўцаў твораў народнай спадчыны (намінацыі: “Песня абрадавая” (вясна-лета, вяселле-хрэсьбіны), “Найгрыш” (з прыпеўкамі і скокамі). “Народная проза” (былічка ці*

вуснае апавяданне пра цуды). “Дэкаратыўна-побытавае мастацтва” (выразанне выцінанкі–фіранкі на вакно; можа вырабляцца з газеты, размалёўвацца фарбамі);

у Гродзенскай вобласці – конкурс апавядальнікаў народнай прозы (намінацыі — “Казка”, “Хуткамоўка”, “Твор на выбар”, “Імправізацыя на зададзеную казачную тэму”);

у Брэсцкай, Мінскай абласцях – турніры¹ пар-выканаўцаў беларускіх народных танцаў (Намінацыі: “Харэаграфія”, “Найгрыш”, “Народная проза”, “Выраб пояса”);

у Віцебскай вобласці – *свята аўтэнтычнага фальклору*.

Т р э ц і — абласныя этапы і Мінскі гарадскі (лістапад–15 снежня 2015 г.) ладзяцца па схеме, набліжанай да ўмоў заключных мерапрыемстваў рэспубліканскага фестывалю на падставе графіка, зацверджанага Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь.

Ч а ц в ё р т ы э т а п — заключны (фінал). Праводзіцца ў г. п. Акцябрскі Гомельскай вобласці (чэрвень 2016 г.).

У заключных мерапрыемствах фестывалю ўдзельнічаюць творчыя дэлегацыі з усіх гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі і г. Мінска, у склад якіх уваходзяць сінкрэтычныя фальклорныя калектывы школ мастацтваў ці ўстаноў культуры (ці адукацыі), музычныя інструментальныя капэлы (ансамблі традыцыйнага складу) ДШМ, навучэнцаў музычных каледжаў і каледжаў мастацтваў, удзельнікаў аматарскіх груп, творчая дзейнасць якіх грунтуецца на засваенні лакальнай (родавай) традыцыйнай нематэрыяльнай і матэрыяльнай мастацкай культуры; аўтэнтычныя гурты, фальклорныя калектывы-госці (дзіцячыя ці моладзевыя) – беларускія і замежныя групы (узрост удзельнікаў апошніх — 12 – 16 год).

Мастацкія праграмы ўдзельнікаў фестывалю фарміруюцца з узнёўленых і бытуючых у сваёй мясцовасці ўзораў каляндарнага (вясна–лета) і сямейна-родавага цыклаў, а таксама рознажанравых пазаабрадавых узораў (танец, песня, гульня, найгрыш, казка і інш.).

Замежныя калектывы ў свае праграмы ўключаюць на выбар адзін з твораў беларускага народнага мастацтва (песня, танец, інструментальная музыка).

Структуру фіналу фестывалю складаюць:

- Рэспубліканскі турнір дзіцяча-моладзевых фальклорных калектываў” (VII);
- “Рэспубліканскі конкурс пар-выканаўцаў народных побытавых танцаў” (XIII);
- Рэспубліканскі конкурс дзіцячых і моладзевых музычных інструментальных капэл (ансамбляў традыцыйнага складу) (I);
- прэзентацыя аўтэнтычных гуртоў Гомельскага Палесся і Падняпроўя;

¹ Дэфініцыя “турнір” у дадзеным выпадку азначае комплекснае спаборніцтва ўдзельнікаў праекта ў сістэме розных традыцыйных відаў і жанраў мастацкай творчасці.

- конкурс пар на лепшае выкананне беларускіх традыцыйных народных танцаў “Лявоніха”, “Мікіта”, “Полька”;
- канцэрт-прэзентацыя замежных фальклорных гуртоў;
- заключныя мерапрыемствы (канцэрт, конкурс танцавальных пар, выстаўка вырабаў ДПМ) Акцябрскага раённага агляду калектываў фальклорна-этнаграфічнай творчасці дзіцячых садкоў, адукацыйных школ і пазашкольных устаноў;
- Рэспубліканскае народнае свята “Рудабельскае Купалле” (IX);
- фота-конкурс калекцый “Фэстываль “Берагіня” ў прасторы і часе”
- Рэспубліканскае свята народнай творчасці “Рудабельскі кірмаш” (дэманстрацыя розных відаў народнага мастацтва аднаго ці розных гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў);
- выязныя канцэрты ўдзельнікаў фестывалю ў Акцябрскі і суседнія раёны Гомельскай, Магілёўскай, Мінскай абласцей;
- відовішча-шэсце ўдзельнікаў фестывалю;
- канцэрты адкрыцця і закрыцця фестывалю.

Калектывы-ўдзельнікі фестывалю ладзяць майстар-класы па асноўных відах і жанрах рэгіянальнай традыцыйнай мастацкай культуры (танец, песня, проза, гульня і інш.).

“Г у р н і р д з і ц я ч а – м о л а д з е в ы х ф а л ь к л о р н ы х к а л е к т ы - в а ў” складаецца з чатырох праграм:

“*Праграма-прэзентацыя*” (паказ рознажанравай творчасці з абавязковым уключэннем у праграму карагода, гуртавога шматкаленнага танца (кадрылі ці танца тыпу кадрылі), імправізацыйнага танца (да 3-х чал.), музычнага інструментальнага твора ў ансамблевым выкананні, а таксама песні(-ень), твора народнай прозы);

“*Песенная творчасць*”: намінацыі – “Ансамблевая спева” (4–8 чал.), “Ансамблевая мужчынскія спева” (3 чал.), “Сольныя спева”. Выконваюцца творы, якія не ўключаны ў іншыя праграмы;

“*Традыцыйнае вяселле*” — паказ фрагмента абрадавага дзеяння з уключанымі ў яго песнямі, інструментальнай музыкай, танцамі, атрыбутыкай, моўным кампанентам (прыказкі, прымаўкі, вясельныя прыгаворы, пажаданні і г.д), касцюмам;

“*Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва*” (намінацыі – “Выстаўка ўзораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва”, “Прэзентацыя выстаўкі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва” (асаблівая увага надаецца стварэнню калекцыі лялек у традыцыйных мясцовых строях), конкурсы на лепшы выраб з саломы, прыродных матэрыялаў, а таксама пояса.

К о н к у р с д з і ц я ч ы х і м о л а д з е в ы х м у з ы ч н ы х і н с т р у м е н т а л ь н ы х к а п э л (з выкарыстаннем духавых, струнных, клавійна-язычковых музычных інструментаў) музычных каледжаў, каледжаў мастацтваў, дзіцячых школ мастацтваў (ці аматарскіх калектываў). Намінацыі:

“Ансамблевае выканальніцтва” (да 5 чалавек; з выкарыстаннем інструментаў: дуда, скрыпка, цымбалы, труба, кларнет, гармонік ці акардэон, барабан ці бубен; магчыма – дудачка, жалейка, акарына);

“Траіста музыка” (дуда, скрыпка, барабан ці бубен; могуць быць іншыя склады);

“Сольнае выканальніцтва”: дуда, скрыпка, цымбалы, дудачка, акарына.

“Суправаджэнне конкурсу пар–выканаўцаў народных побытавых танцаў”.

К о н к у р с т а н ц а в а л ь н ы х п а р праводзіцца ў чатырох узроставаых групах : 5–6-ы кл., 7–9-ы кл., “моладзь” (да 25 год), “каму за 50”. Выконваецца праграма народных побытавых танцаў (мясцовыя варыянты).

У межах заключных рэспубліканскіх мерапрыемстваў фестывалю праводзяцца:

- конкурс на лепшую вучнёўскую даследчую работу (фальклорную, этнаграфічную, краязнаўчую; радаводную). Арганізатарам конкурсу выступаюць Беларускі фонд культуры і “Краязнаўчая газета”;
- конкурс на лепшы аповед пра творчасць носьбітаў і пераемнікаў традыцыйнай культуры (арганізатары — “Краязнаўчая газета”, “Літаратура і мастацтва”; “Настаўніцкая газета”, “Культура”);
- конкурс фальклорна-этнаграфічных відэапраектаў (арганізатар – Інбелкульт, кінастудыя «Беларусьфільм»).

Метадычнае забеспячэнне Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва “Берагіня” 2014–2016 гг. (ажыццяўляюць Інбелкульт і Галоўныя ўпраўленні ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аблвыканкамаў (рэгіянальныя цэнтры народнай творчасці) ўключае ў сябе:

правядзенне выязных семінараў, стажыровак, майстар-класаў;

падрыхтоўку і выданне рэпертуарна-метадычных, навукова-папулярных, рэкламна-інфармацыйных зборнікаў, выраб аўдыё-і відэапрадукцыі:

- “Беларускі танцавальны фальклор. Вып. 1. Парныя танцы” (у друкаваным выглядзе і электронным (відэа)фармаце);
- “Народныя танцы Рудабельшчыны ў сучасных запісах”;
- “Народная проза Рудабельскага краю”.
- “Побытавы танец. З рэпертуару Рэспубліканскіх конкурсаў танцавальных пар” (у друкаваным і электронным фармаце);
- “Музычны рэпертуар конкурсу выканаўцаў народных побытавых танцаў” (у друкаваным і электронным фармаце);
- рэгіянальныя зборнікі традыцыйнай народнай танцавальнай музыкі;
- “Беларускі народны танец: традыцыі і сучаснасць. Гомельшчына”. Т. 2 (навукова-папулярнае выданне);

- даведнікі заключных рэспубліканскага і рэгіянальных фестывальных праектаў;
- буклет “Фестываль фальклорнага мастацтва “Берагіня” – дваццацігадовы шлях”.

Навуковае і мастацкае кіраўніцтва Рэспубліканскім фестывалем фальклорнага мастацтва “Берагіня” *ажыццяўляе аўтар праекта.*

Падрыхтоўку і правядзенне заключных мерапрыемстваў фестывалю ў рэгіёнах ажыццяўляюць *рэгіянальныя дырэкцыі.* Іх дзейнасць каардынуе *Інбелкульт.*

Аўтар праекта М. А. Козенка